
ЯРИТА І.І.,
кандидат педагогічних наук,
доцент, викладач,
ВП «Стахановський
педагогічний коледж ЛНУ
імені Тараса Шевченка»,
м. Лисичанськ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВНЗ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Статтю присвячено актуальній проблемі сьогодення – необхідності використання інноваційних технологій у ВНЗ. На підставі аналізу науково-педагогічної літератури автор обґрунтовує необхідність використання сучасних інноваційних технологій та ідей підготовки студентів у вищій школі, як одної з найбільш актуальних проблем суспільства. У статті узагальнено теоретичні аспекти використання інноваційних технологій, різні погляди вчених на розкриття цього поняття. Виділено й охарактеризовано основні ознаки змісту ключових понять.

Ключові слова: інновація, технологія, інноваційна технологія, педагогічна технологія

Статья посвящена актуальной проблеме сегодняшнего дня – необходимости использования инновационных технологий в ВУЗе. На основе анализа научно-педагогической литературы автор обосновывает необходимость использования современных инновационных технологий и идей подготовки студентов в высшей школе, как одной из наиболее актуальных проблем общества. В статье обобщены теоретические аспекты использования инновационных технологий, разные взгляды ученых, характеризующих это понятие. Автором дана характеристика основных особенностей содержания ключевых понятий.

Ключевые слова: инновация, технология, инновационная технология, педагогическая технология.

The article is devoted to the urgent problems of modern education, in particular to the analysis of problems and prospects of using innovative technologies in High School. Based on the analysis of scientific and

© ЯРИТА І.І., 2016

pedagogical studies, the author describes the possibilities of using innovative technologies to improve the success of training and personal development of students. Particular attention is paid to the problems of creative personality formation through improving to the education process the innovative technologies as the most modern and versatile. The relevance and significance of the identified problem is emphasized; its place in contemporary pedagogical researches is determined. The author summarizes the main theoretical aspects of using innovative technologies in High School education; different views on the essence of the concepts of innovative technologies as an education technology was revealed.

Key words: *innovation, technology, innovative technology, educational technology*

Державна політика в галузі освіти вимагає переосмислення та переоцінки стереотипів щодо системи підготовки педагогічних кадрів.

У сучасній системі освіти відбуваються значні зміни, пов'язані з пошуками оновлення її змісту. Відбувається заміна освітньої парадигми, пропонується новий зміст, інші підходи, інший педагогічний менталітет. За цих умов педагогу необхідно орієнтуватися у широкому спектрі сучасних інноваційних технологій та ідей.

Сьогодні бути педагогічно грамотним фахівцем неможливо без оволодіння освітніми технологіями. Але зростаючі матеріально-технічні потреби, на жаль, випереджають процеси соціальної і психологічної зрілості людей, їх здібність до ведення діалогу, культури комунікацій, активного самопізнання і самовираження. У зв'язку з цим сьогодні змінюється характер і функції професійної освіти: вона повинна не тільки передати знання, сформувати уміння, але і розвинути здібності до самовизначення, підготувати майбутніх фахівців до самостійних дій, навчити нести

відповідальність за себе і свої вчинки. Якій змінюється і характер взаємодії викладача і студентів. Студент стає не тільки об'єктом навчання, скільки суб'єктом цього процесу, а педагог його організатором, це підводить до необхідності розгляду змістовних процесів взаємодії, що здійснюються в системі освіти. В основі таких процесів лежать: формування високої психологічної культури викладача, розвиток його здібності до ведення діалогу зі студентами, створення відкритого освітнього простору, здатного забезпечити творче зростання кожного студента. Здатність викладача розкрити внутрішні резерви студента, використовуючи в навчанні інтерактивні форми, може забезпечити конструктивні зміни в освітньому процесі, допомогти молодій людині оцінити свої здібності і можливості, правильно визначити своє місце в житті і відкрити їй шляхи для здійснення повноцінної професійної кар'єри.

Сьогодні підготовка студентів у вищій школі – одна з найбільш актуальних проблем суспільства. У результаті оволодіння творчим досвідом формується

низка якостей, які в сукупності характеризують творчу особистість і складають її творчий потенціал. Для сучасного фахівця необхідно бути компетентним, що, на думку відомих учених (О. Новікова, М. Чошанова та ін.), означає володіти такими якостями: мобільністю знань й професійною культурою. Однак, хоча останнім часом педагогічна наука приділяє увагу розробці теорії загального творчого розвитку особистості, ще недостатньо чітко розроблені механізми цього процесу.

Розглядаючи питання формування творчо спрямованої молоді, ми приходимо до необхідності використання інноваційних підходів до навчання. Навчання має будуватися на врахуванні потреб студентів і суспільства, на завданнях, видах діяльності та процесах, які студентам потрібно вміти реалізувати для задоволення цих потреб, та на компетенціях і стратегіях, якими їм необхідно для цього володіти й удосконалювати. З точки зору розвитку загальних компетенцій студента такі цілі навчання можуть визначатися декларативними знаннями, вміннями, рисами особистості або здатністю вчитися.

Проблему використання інноваційних технологій досліджували педагоги-класики Дж. Саллі, Я.-А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Й.-Г. Песталоцці, Р. Штейнер, Ф. Гансберг, Е. Лінде, Г. Шаррельман, Д. Дьюї, В. Кіпатрік. У зарубіжній педагогіці дослідження інновацій започатковані в 60-х роках ХХ століття і мають яскраво виражений прикладний характер[6]. В них теоретично обґрунтовані, проаналізовані різноманітні аспекти інноваційних процесів у системі навчання і виховання, подані практичні рекомендації щодо забезпечення інноваційних проектів. Проблеми інновацій досліджують К. Ангеловські, Х. Барнет, Д.

Гамільтон, Н. Грос, У. Кінгстон, Н. Лагервей, М. Майлз, А. Хаберман, Р. Хейвлок та ін [8]. Дослідники проблем педагогічної інноватики намагаються співвіднести нове у педагогіці з корисним, прогресивним, позитивним, сучасним, передовим [8]. Питання освітніх інновацій вивчали І. Бех, Н. Бібік, С. Гончаренко, І. Єрмаков, В. Ільченко, Н. Пастернак, В. Паламарчук, Л. Подимова, В. Сластьонін, Ю. Швалб, М. Ярмаченко; класифікацією інноваційних технологій опановували О. Козлова, Л. Машкіна, К. Роджерс, І. Підласий; дослідження інноваційних педагогічних технологій проводять М. Кларін, В. Лозова, О. Пехота, С. Подмазін, І. Прокопенко та ін.; проблему обґрунтування сучасних освітніх технологій у процес підготовки фахівців вивчали А. Беляєва, В. Беспалько, Ю. Васьков, І. Зимня, Н. Кузьміна, А. Куракін та ін. [6].

Окремі питання психологічних особливостей використання інноваційних технологій вивчали Н. Васильова, Е. Міщенко, О. Осипова, Н. Петрова. Дослідженням сучасних освітніх технологій займався Г. Селевко. Соціальні проблеми використання інноваційних технологій вивчав О. Пригожин.

Впровадження сучасних освітніх технологій у вищих навчальних закладах в своїх працях вивчали І. Зязюн, В. Кремінь, В. Паламарчук. Дидактичне обґрунтування застосування сучасних освітніх технологій професійного навчання представлене в працях таких дослідників як А. Беляєва, Р. Гуревича, О. Домінського, Н. Ничкало, Д. Чернілевського та ін.

Мета пропонованої статті – розкрити окремі теоретичні й практичні аспекти використання інноваційних технологій в навчальному процесі у ВНЗ.

Прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення педагогічних технологій різних рівнів і різної цільової спрямованості.

Історично поняття «технологія» (грец. *techné* - мистецтво, майстерність і *logos* - слово, вчення) виникло у зв'язку з технічним прогресом. Найзначущішим воно є у виробничій діяльності, де технологія тлумачиться як сукупність знань про способи і засоби оброблення матеріалів, мистецтво володіння процесом.

Одним із перших оприлюднив ідею технологізації навчального процесу видатний чеський мислитель-гуманіст, педагог, громадський діяч

Я.-А. Коменський, стверджуючи, що школа є майстернею, «живою типографією», яка «друкує» людей. Вчитель, на його думку, в педагогічному процесі користується тими засобами для виховання й освіти дітей, що й типографські працівники, створюючи книгу.

Нинішня педагогічна технологія навчання зорієнтована на викладання наукових знань, з одного боку, і їх засвоєння — з іншого. І ця технологія навчання, яка отримала назву традиційної, виходить з того, що зовнішнє безпосередньо формує внутрішнє. Студент підпадає під поняття «об'єкт», яким можна керувати за допомогою зовнішніх впливів, загальних стандартів та нормативів, забезпечуючи формування пізнавальних процесів і якостей, прогнозованих викладачем. Але студент сприймає лише те, що може й хоче, пропускаючи навчальні впливи крізь призму своєї індивідуальності, тобто як суб'єкт.

Тому стає все більш зрозумілим, що традиційне навчання потрібно трансформувати в інше, при якому студент став би суб'єктом навчання. Саме

тому, останнім часом досить широко використовують термін «інноваційні технології».

Термін «інновація» означає оновлення процесу навчання, який спирається, головним чином, на внутрішні фактори. Запозичення цього терміна пов'язане з бажанням виділити мотиваційний бік навчання, відмежуватися від чергових «переможних методик», які за короткий час повинні дати максимальний ефект незалежно від особливостей класу та окремих учнів, їхніх бажань, здібностей.

Існують різні погляди на розкриття цього поняття:

- інноваційна технологія - сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання і виховання, які дозволяють успішно реалізовувати завдання освіти (В. Безпалько)[5];
- інноваційна технологія - сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір форм, методів, засобів, прийомів навчання, засобів виховання; вона є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу (Б. Лихачов);
- інноваційні технології - це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів. Система ґрунтується на внутрішніх умовах навчання. Тому «іноваційні технології» пов'язані з ідеями і досвідом психології, соціології, системного аналізу тощо;
- інноваційні технології - процесуально структурована сукупність прийомів і методів,

спрямованих на вивчення, актуалізацію та оптимізацію інноваційної діяльності, в результаті якої створюються і матеріалізуються нововведення, що викликають якісні зміни в різних сферах життєдіяльності, орієнтовані на раціональне використання матеріальних, економічних і соціальних ресурсів.

М.І. Махмутов розкриває зміст поняття інноваційної технології: «Технологію можна представити як більш-менш жорстко запрограмований (алгоритмізований) процес взаємодії викладача та учнів, гарантує досягнення поставленої мети». Алгоритмізований процес взаємодії означає те, що перед застосуванням технології вчителю необхідно вивчити всі її особливості: на що спрямована технологія, в ім'я чого застосовується, яким педагогічним концепціям відповідає, які завдання допомагає вирішити в певних умовах. Учитель, що освоїв педагогічну технологію, - це людина, що володіє педагогічною майстерністю.

Будь-яка технологія в тій чи іншій мірі направлена на реалізацію наукових ідей, положень, теорій в практиці. Тому педагогічна технологія займає проміжне положення між наукою і практикою. Інноваційні технології можуть відрізнятися на різних підставах: за джерелом виникнення (на основі педагогічного досвіду або наукової концепції), по цілям і завданням (формування знань, виховання особистісних якостей, розвиток індивідуальності), за можливостями педагогічних засобів (які засоби впливу дають найкращі результати), за функціями вчителя, які він здійснює за допомогою інноваційної технології (діагностичні функції, функції управління конфліктними ситуаціями), по тому, яку сторону

педагогічного процесу «обслуговує» конкретна технологія [1].

При визначенні статусу інноваційної технології корисно співвіднести її з тією науковою концепцією, яка лежить в її основі, вказати номенклатуру цілей, що досягаються з її допомогою, і визначити її сутнісні ознаки.

Ознаками інноваційної технології є: мета; наявність діагностичних засобів; закономірності структурування взаємодії вчителя та учнів, що дозволяють проектувати (програмувати) педагогічний процес; система засобів та умов, що гарантують досягнення педагогічних цілей; засоби аналізу процесу та результатів діяльності викладача та студентів [7].

У зв'язку з цим невід'ємними властивостями інноваційної технології є її цілісність, оптимальність, результативність, можливість застосування в реальних умовах навчального закладу.

Цільова ознака вказує на те, чого можна досягти, застосовуючи конкретну технологію: у розвитку індивідуальності; у вихованні особистості; у навчанні студента. Забезпеченість технології діагностичними засобами допомагає викладачу відслідковувати процес та результати педагогічних впливів. Засоби аналізу і самоаналізу дозволяють педагогу оцінити свої дії та діяльність студентів з саморозвитку і самовиховання.

Найчастіше викладач враховує різні вимоги, методичні рекомендації, інструкції і не завжди помічає того, що хочуть інші, які їхні інтереси, потреби. У таких випадках жодна технологія не допоможе йому досягти своїх цілей. Діяльність педагога (його цілі, потреби і мотиви, дії, засоби і умови їх застосування) повинна співвідноситися, відповідати діяльності студента (його цілям, можливостям, потребам, інтересам, мотивів, вчинків). Тільки

на такій основі викладач відбирає і застосовує засоби педагогічного впливу. Структурування взаємодії педагога та студентів і застосування педагогічних засобів висловлюють самі ключові характеристики педагогічної технології - гарантоване досягнення цілей.

Технологія повинна бути цілісною - це означає, що вона повинна відповідати всім виділеним ознаками. Тільки в цьому випадку технологія буде досконалою, завершеною і ефективною.

Іншою важливою властивістю інноваційної технології є її оптимальність. Термін оптимальний значить найбільше відповідає певним умовам і завданням. Ю. Бабанський виділив кілька критеріїв оптимальності педагогічного процесу. Використовуючи ці критерії, можна стверджувати, що інноваційна технологія буде оптимальною, якщо: її застосування сприяє досягненню кожним студентом рівня навчання, розвитку і вихованості в зоні його найближчого розвитку; її застосування не перевищує науково обґрунтованих витрат часу педагога та студентів, тобто дає максимально можливі в даних умовах результати за проміжки часу, визначених стандартом освіти та статутом навчального закладу [1].

Важливо звернути увагу і на такі властивості інноваційної технології, як її результативність і застосовність. Результат застосування технології - це зміни в розвитку, навченості і вихованості студента, що склалися під домінуючим впливом даної технології за певний час. Очевидно, що дві технології можуть бути порівнянні з їхньою результативністю.

Специфіка інноваційної технології полягає в тому, що побудований на її основі педагогічний процес повинен гарантувати досягнення поставлених цілей. Друга відмінність технології

полягає в структуруванні (алгоритмізації) процесу взаємодії викладача та студентів, що не знаходить віддзеркалення ні в дидактиці, ні в теорії виховання, та методики викладання [5].

В останні роки все більшого значення набуває нова галузь знання - педагогічна інноватика. Це сфера науки, що вивчає нові технології, процеси розвитку навчальних закладів, нову практику освіти.

Інновації в освіті можна охарактеризувати як іманентну характеристику, що впливає з основного змісту, сутності і значення. Адже новизна будь-якого засобу відносна як в особистісному, так і в часовому плані. Те, що нове для одного закладу, одного викладача, може бути пройденим етапом для інших. Новизна завжди носить конкретно-історичний характер.

Прогресивно вирішуючи завдання певного етапу, нововведення швидко може стати надбанням багатьох, норм загальноприйнятих практикою масової або віджитої, застарілої та стати гальмом розвитку в більш пізній час. Тому педагогу потрібно постійно стежити за нововведеннями і здійснювати інноваційну діяльність. До основних функцій інноваційної діяльності викладача ставляться прогресивні зміни педагогічного процесу та його компоненти.

В основу класифікації інновацій можна покласти певні критерії, на основі яких вона буде застосовуватися. Перший критерій пов'язаний з галуззю, в якій здійснюються нововведення. Другим загальним критерієм можна вважати спосіб виникнення новаторського процесу, третій - широту і глибину новаторських заходів, а четвертим - основу, на якій виявляються та виникають нововведення. За першим критерієм, тобто залежно від того, в якій галузі, в якому секторі осві-

ти проводяться нововведення можна виділити такі інновації: у змісті освіти; в технології; в організації; в системі і управлінні; в освітній екології.

Залежно від способу здійснення нововведень критерії можна розділити на:

- систематичні, планові, заздалегідь задумані;
- стихійні, спонтанні, випадкові [8].

Перед викладачами вищих навчальних закладів стоїть завдання розроблення та впровадження таких прийомів і методів навчання, які б ставили за мету активізацію творчого потенціалу студента та стимулювали б його бажання навчатися. При цьому необхідно враховувати, що універсальної технології немає, а тому викладач повинен розробити власний технологічний підхід інноваційного вдосконалення навчального процесу.

Таким чином, можна зробити висновок, що інноваційні технології пе-

редбачають спільну групову роботу, моделювання, рольові ігри, дискусії, індивідуальні та групові проекти. Вони не тільки підвищують зацікавленість студентів предметом, а й забезпечують глибше засвоєння його змісту, вироблення навичок та відданість демократичним цінностям.

Справжня пізнавальна активність настає тоді, коли людина включається в повсякденну правильно організовану розумову діяльність, а в процесі пошукової діяльності формує в собі дослідницький стиль навчання, критичне ставлення до сприйняття діяльності, відчуває потребу в знаннях. За допомогою проблемного та проектного навчання відбувається тісний взаємозв'язок між теорією і практикою, активізується і упорядковується робота, прискорюється формування пізнавальної діяльності, розвивається технічне мислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабанский Ю. К. Проблема повышения эффективности педагогических исследований / Ю. К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1982. – 192 с.
2. Бархаев Б. П. Новые аргументы в педагогических технологиях : [реализация соврем. воспитат. и развивающих технологий в деятельности сред. шк.] / Б. П. Бархаев // Шк. технологии. – 1997. – № 4. – С. 47–52.
3. Баханов К. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі : монографія / К. Баханов. – Запоріжжя : Просвіта, 2000. – 160 с.
4. Баханов К. Панорама методических идей / К. Баханов // Нар. образование. – 1990. – № 6. – С. 66–67.
5. Безпалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Безпалько. – М. : Пед. об-во России, 1989. – 194 с.
6. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська ; - К. : Академвидав, 2004. – 351 с.
7. Сластенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. Педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов ; под. ред. В. А. Сластенина. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 576 с.
8. Федорчук Е. І. Сучасні інноваційні технології : навч.-метод. посіб. / Е. І. Федорчук ; - Кам'янець-Подільський. : Абетка, 2006. – 213 с.

ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Babanskiy Yu. K. *Problema povyisheniya effektivnosti pedagogicheskikh issledovaniy* / Yu. K. Babanskiy. – М. : Pedagogika, 1982. – 192 s.
2. Barhaev B. P. *Novyye argumenty v pedagogicheskikh tehnologiyah : [realizatsiya sovrem. vospitat. i razvivayuschiykh tehnologiy v deyatel'nosti sred. shk.]* / B. P. Barhaev // *Shk. tehnologii*. – 1997. – # 4. – S. 47–52.
3. Bahanov K. *Innovatsiyni sistemi, tehnologii ta modeli navchannya istoriyi v shkoli : monografiya* / K. Bahanov. – Zaporizhzhya : ProsvIta, 2000. – 160 s.
4. Bahanov K. *Panorama metodicheskikh idey* / K. Bahanov // *Nar. obrazovanie*. – 1990. – # 6. – S. 66–67.
5. Bezpalko V. P. *Slagaemye pedagogicheskoy tehnologii* / V. P. Bezpalko. – М. : Ped. ob-vo Rossii, 1989. – 194 s.
6. Dichkivska I. M. *Innovatsiyni pedagogichni tehnologii : navch. posib.* / I. M. Dichkivska ; - K. : Akademvidav, 2004. – 351 s.
7. Slastenin V. A., Isaev I. F., Shiyarov E. N. *Pedagogika: Ucheb. posobie dlya stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeniy* / V. A. Slastenin, I. F. Isaev, E. N. Shiyarov ; pod. red. V. A. Slastenina. – М. : Izdatelskiy tsentr « Akademiya», 2002. – 576 s.
8. Fedorchuk E. I. *Suchasni innovatsiyni tehnologii : navch.-metod. posib.* / E. I. Fedorchuk ; - Kam'yanets-Podil'skiy. : Abetka, 2006. – 213 s.